

Društvene funkcije turizma

Beljšćak, Mateja

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:305569>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-03**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

«Dr. Mijo Mirković»

MATEJA BELJŠČAK
DRUŠTVENE FUNKCIJE TURIZMA

Završni rad

Pula, 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

MATEJA BELJŠČAK

DRUŠTVENE FUNKCIJE TURIZMA

Završni rad

JMBAG: 0303036192 , redovita studentica

Studijski smjer: Turizam

Predmet: Fenomenologija iskustva u turizmu

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Trgovina i turizam

Mentor : doc. dr. sc. Aljoša Vitasović

Pula, siječanj 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani **Mateja Beljšćak** kandidat za prvostupnika **poslovne ekonomije, smjera Turizam** ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, **Mateja Beljšćak** dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile

u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom **Društvene funkcije turizma** koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ:

1.UVOD	1
2.POVIJESNI RAZVOJ TURIZMA	3
2.1. Povijesni razvoj turizma u svijetu.....	3
2.2. Povijesni razvoj turizma u Hrvatskoj	5
3.OSNOVNI POJMOVI U TURIZMU I FUNKCIJE TURIZMA	8
3.1. Definiranje pojmova- turist i turizam.....	8
3.2. Funkcije turizma	10
4.POKRETAČKI ČIMBENICI TURIZMA.....	13
4.1. Slobodno vrijeme u turizmu	15
4.2. Motivi turističkog putovanja	16
5.DRUŠTVENE FUNKCIJE TURIZMA.....	20
5.1. Kulturna i obrazovna funkcija turizma	20
5.2. Zdravstvena funkcija turizma	22
5.3. Sportsko-rekreacijska funkcija turizma	25
5.4. Politička i socijalna funkcija turizma	28
6.ZAKLJUČAK	31
LITERATURA	32
POPIS TABLICA	33
POPIS SLIKA.....	34
SAŽETAK	35
SUMMARY	37

1.UVOD

Svojim društvenim funkcijama, turizam pokreće milijune ljudi da u svoje slobodno vrijeme, zarađenim sredstvima ili društvenim beneficijama, kreću na putovanja u razne pravce, bilo unutar države ili izvan. Turizam je u svijetu prepoznat kao pojava koja ima pozitivan utjecaj na gospodarstvo i društveni život u svim zemljama svijeta. On kao društvena pojava ima snažan utjecaj na cjelokupan gospodarski razvoj zemlje i razvoj društva. Društvene funkcije turizma imaju sve veću važnost u turizmu jer one omogućuju turistima da zadovolje svoje rekreacijske potrebe , iz kojih proizlaze odgovarajući turistički motivi.

Predmet i cilj rada

Svrha ovog rada analizirati društvene funkcije turizma, objasniti turističke potrebe i motive turističkog putovanja.

Izvori podataka i metode prikupljanja

Za potrebe ovog rada korištene su različite znanstvene metode. Korištena je metoda kompozicije, kojom su podaci preuzeti iz stručne literature i znanstvenih članaka. Korištena je metoda analize i sinteze , te metoda dokazivanja na temelju znanstvenih činjenica.

Sadržaj i struktura rada

Rad se sastoji od uvoda, razrade i zaključka. U uvodnom dijelu se razmatra cilj i predmet istraživanja. Drugi dio rada bavi se povijesnim razvojem turizma, kako je sve počelo i kako se turizam razvijao i utjecao na društvo sve do danas. Treći dio rada bavi se teorijskim osnovama definicijama kao što su pojmovi turizam i turist , te su opisane pojedine funkcije turizma. Četvrti dio rada opisuje pokretačke čimbenike

turizma, slobodno vrijeme u turizmu i motive turističkih putovanja. Peto poglavlje opisuje pojedine društvene funkcije turizma, te detaljno opisuje svaku pojedinu funkciju.

2. POVIJESNI RAZVOJ TURIZMA

Čovjek je već od samih početaka svoje povijesti putovao i selio se iz raznih razloga i pobuda, te se stoga često u teoriji provlači teza da je turizam koji je nezamisliv bez putovanja pojava stara kao i čovječanstvo, odnosno da je započeo s prvim putovanjima i migracijama. Takav stav teško je prihvatljiv s obzirom da su putovanja uglavnom bila povezana s pitanjima egzistencije, kao što je potraga za boljim uvjetima za preživljavanjem ili iz ratničkih pobuda. Teoretičari turizma zastupaju da se turizam počeo razvijati u trenutku kada je čovječanstvo doseglo određeni stupanj civilizacije i razvoja, odnosno onda kada je čovjek počeo živjeti u organiziranim zajednicama što se poklapa s pojavom novca i razvojem trgovine, te su se počela pojavljivati prva putovanja motivirana trgovinom, stjecanjem novih znanja, kulturnim potrebama ili zdravstvenim razlozima.

U sljedećim poglavljima opisane su faze razvoja turizma u svijetu prema njemačkom autoru Freyeru, koji je povijest putovanja podijelio na četiri razvojne faze, te povijest razvoja putovanja u Hrvatskoj čiju su podijelu razradili autori Pirjavec i Kesar u četiri vremenska razdoblja.

2.1. Povijesni razvoj turizma u svijetu

Postoji mnogo autora koji su razradili povijest turizma objavljujući razne podjele razvoja turizma. Jedna od tih podjela je i ona od njemačkog autora Freyera gdje je naveo četiri razvojne faze putovanja :¹

- predfaza, od „prapočetka“ do oko 1850. godine
- početna faza, od 1850. do 1914. godine
- razvojna faza, od 1914. do 1945. godine

¹ B.Pirjavec, O. Kesar, *Počela turizma* ,str.33.

- visoka faza , od 1945. do danas

Turizam se u početku razvijao s migracijama stanovništva, ali one nisu bile u turističke svrhe, već je to bio bijeg od rata i potraga za kvalitetnijim prostorima gdje se stanovništvo može baviti lovom, uzgojem hrane i stoke. Razvoju turizma, mnogo su pridonijeli izum kotača i novca još iz vremena stare Mezopotamije oko 4000. godina prije Krista. U antičkoj Grčkoj u razdoblju od 776. godine do 393. godine prije Krista, putovanja su se vezala uz poseban sportski događaj Olimpijskih igara svake četiri godine koja su okupljala veliki broj sudionika.² Za vrijeme Rimske države pa do kraja 5. stoljeća najviše su putovali robovlasnici i pripadnici državne uprave. Oni su se opuštali na termalnim izvorima, te su gradili vile za odmor. Nakon raspada Rimske države došlo je do pada interesa za putovanjem zbog nemira, te visokih poreza i davanja. Nakon sloma feudalizma početkom 16. stoljeća organiziraju se odlasci u lijepe prirodne krajeve s bogatom kulturom i povijesnom baštinom. U 17. stoljeću dolazi do individualnih i edukacijskih putovanja koja su nazvana „Grand Tour“ putovanja. Ona su trajala u prosjeku od 3 do 4 godine , a putovali su mladi pripadnici aristokratskih klasa iz Engleske sa znanstvenicima kako bi istraživali prirodu, kulturu i naučili jezike. Putovanja su uključivala put iz Engleske , preko Francuske i obale Mediterana prema Italiji, koja je bila cilj putovanja. Povratak je bio kroz Švicarsku, Njemačku i zemlje Beneluksa. Razvojem takvih putovanja došlo je do izgradnje pratećih objekata, koji su bili smješteni na raskrižjima glavnih prometnih putova.³

Sredinom 19. stoljeća turizam postaje potreba širih slojeva društva jer industrijska revolucija je uzrokovala promjene u gospodarstvu i društvu. U gradove se naseljava seosko stanovništvo i počinju se razvijati brojne gospodarske djelatnosti. U ovom razdoblju organizirano je prvo putovanje željeznicom koje je organizirao Thomas Cook, a 1841. godine osnovao je svoju prvu putničku agenciju koja se bavila organiziranjem turističkih putovanja. U ovom razdoblju dolazi do povećanja broja odlaska turista u kupališna mjesta koji zimi putuju u primorske krajeve, a ljeti u gorje.

² B.Pirjevec, O.Kesar, *Počela turizma*, str.34.

³ B.Pirjevec, O.Kesar, *Počela turizma* ,str.35.

Ova faza završava proizvodnjom prvog automobila s benzinskim motorom 1908. godine i uporabom prvog zrakoplova za komercijalne letove 1903. godine.⁴

Treća faza bila je razdoblje Prvog Svjetskog rata koji je započeo 1914. godine, što je usporilo razvoj turizma, a kao posljedica rata povećala se brzina razvoja gospodarstva, onih država koje su sudjelovale u ratu. U Francuskoj 1936. godine radnički sindikalisti od vlade izborili su se za pravo na 14-dnevni plaćeni odmor za svoje radnike i on je bio plaćen u punom iznosu. U ovoj fazi, turizam se počinje značajnije razvijati, te dolazi do prvih pravih turističkih destinacija s prirodnim atrakcijama, te se javljaju razni turistički motivi i razvijaju razne vrste turizma.⁵

Posljedna faza turizma odnosi se na razdoblje nakon Drugog Svjetskog rata, gdje dolazi do oporavka svjetskog gospodarstva, liberalizacija kretanja i omasovljenja turističke potražnje. To je vrijeme masovnog turizma koje sa sobom nosi mnoge pozitivne i negativne učinke. U ovoj fazi započinje se pridodavati sve veća pažnja uređenju turističkih mjesta, pružanju kvalitetnijih turističkih usluge smještaja i prehrane, te ostalih usluga vezanih za turizam.

2.2. Povijesni razvoj turizma u Hrvatskoj

Autori Pirjevac i Kesar podijelili su povijesni razvoj turizma u Hrvatskoj na četiri vremenska razdoblja:

- razdoblje do Prvog Svjetskog rata 1850. -1914.godine
- razdoblje između dva svjetska rata 1918. -1939.godine
- razdoblje od Drugog Svjetskog rata do 1990.godine
- razdoblje novije hrvatske povijesti do danas

⁴ B.Pirjevec, O.Kesar, *Počela turizma*, str.36.

⁵ B.Pirjevec, O.Kesar, *Počela turizma*, str.37.

Početak turizma u Hrvatskoj povezan je s osnivanjem društvenih turističkih organizacija na otocima Hvaru i Krku, te otvaranjem prvog hotela u Opatiji. Turizam u Hrvatskoj najprije se počeo razvijati u kontinentalnim područjima i to na mjestima bogatim toplim mineralnim izvorima. Ta mjesta prvo su bila lječilišta, a kasnije se razvijaju u kupališta, pa je prvi oblik turizma u Hrvatskoj bio zdravstveni turizam. Dokaz o turističkom prometu nalazimo u statistici zdravstva i brojnim člancima i brošurama, koje su pisali austrijski i domaći liječnici u ono doba. U brošurama su spominjali Opatiju, Lovran, Crikvenicu, Selce, Novi Vinodolski, Kraljevicu, Rab, Lošinj, Krk, Omišalj, Malinsku, te druga mjesta na našoj obali kao oporavilišta, kupališta i ljetovališta. Zbog povećanog dolaska turista u primorske krajeve, počinje izgradnja smještajnih objekata, te se 1884. godine otvara prvi hotel Kvarner u Opatiji, 1894. godine hotel Therapia u Crikvenci i 1896. godine hotel Imperial u Dubrovniku. Hrvatska u ono doba nije bila samo receptivna zemlja, nego je bila i emitivna, a dokaz tome su putovanja Zagrepčana u Beč i Graz 1863. godine. Osim na obali, u Hrvatskoj su se otvarali i razni turistički objekti u Gorskom Kotaru i Slavoniji sa raznim turističkim sadržajima.

Drugo razdoblje odnosi se na razdoblje između dva rata. U tom razdoblju turistički promet neprestano je rastao i to zahvaljujući izletima Zagrepčana na Medvednicu i Sljeme, Splićana na Marjan i otoke i mnoge druge. Nakon rata trebalo je proći razdoblje od pet godina kako bi se turistička mjesta oporavila za nastavak turizma. Nakon 1923. godine započinje se sa organiziranom djelatnošću na području propagande i akcijama unapređenja turizma, što pridonosi znatno većem prometu u primorskim turističkim mjestima. Prva turistička agencija otvorena je 1923. godine po nazivom „Putnik“. Turistička kretanja postala su sve intenzivnija i izazivala su sve veće interese kod domaćih i stranih ulagača. Zapčinje se sa prvim ulaganjima u smještajne kapacitete i poboljšanje prometnih veza. Ministarstvo trgovine i industrije je 1920. godine osnovalo „Odsjek za promet stranaca“, koji kasnije dobiva naziv „Odsjek za turizam“. Počinju se objavljivati razni zakoni, pravilnici i akti kojima se regulira i rješavaju sva pitanja vezana za turizam. Najveći broj turističkih kretanja u tom razdoblju je ostvaren 1938. godine.

Treće razdoblje odnosi se na razdoblje nakon Drugog svjetskog rata. U tom razdoblju značajna je 1955. godina gdje inozemni promet po prvi puta premašuje

rekordnu 1938. godinu i pojavljuju se prvi kampovi kao novi oblik smještajnih kapaciteta. Nakon zatvaranja Putnika, otvaraju se nove putničke agencije poput Generalturista i Atlasa. U razdoblju od 1961. godine do 1965. Godine, postignuta je visoka stopa rasta smještajnih kapaciteta. Nakon prihvaćanja turizma kao gospodarske aktivnosti, započinje gradnja velikog broja hotelskih objekata. To razdoblje je tzv. zlatno doba u kojem je sagrađeno oko 380 000 novih smještajnih kapaciteta. Prvi turoperatori u Hrvatskoj počinju djelovati 80-ih i otvaraju marine sa čime se počinju javljati novi oblici turizma kao što su nautički i avanturistički.⁶

U novijoj povijesti 1990. godine dolazi do pada u turističkom prometu, nakon kojeg je uslijedio rat koji je trajao od 1991. godine do 1995. godine. Nakon rata započinju se obnavljati smještajni kapaciteti i počinju prve inozemne investicije u turistički sektor. U tom razdoblju razvijaju se nove vrste turizma. Također se bilježi i povratak masovnog turizma. U razdoblju od 1991. godine do 1998. godine Hrvatska je ostvarila gubitak od oko 400 milijuna noćenja i 14 milijardi dolara od turističke potrošnje. Hoteli u ukupnim smještajnim kapacitetima sudjeluju još uvijek s nedovoljnim postotkom oko 17%, gradi se vrlo malo novih objekata, a postojeći objekti iz zlatnog doba više ne udovoljavaju ni arhitektonski, ni estetski niti funkcionalno.⁷

⁶ B.Pirjevec, O. Kesar, *Počela turizma* ,str.48.

⁷ B.Pirjevec, O.Kesar, *Počela turizma* ,str. 57.

3.OSNOVNI POJMOVI U TURIZMU I FUNKCIJE TURIZMA

Turizam je izrazito kompleksna i heterogena grana gospodarstva , te postoje različiti pristupi i zaključci koji proizlaze iz skupa odnosa i pojava samog turizma. Za neke je turizam dokolica, putovanje , rekreacija, godišnji odmor i slično, dok za one koji rade u turizmu, predstavlja suprotnost jer je vezan uz profesiju, intenzivan rad i zaradu. Turizam ima veliki doprinos zdravlju, kulturi, obrazovanju, zbližavanju ljudi i miru, a s ekonomske strane on ima utjecaj na povećanje produktivnosti rada, povećanju platne bilance, razvoju nedovoljno razvijenih krajeve i povećanju zaposlenosti.

3.1. Definiranje pojmova- turist i turizam

Turizam je sveobuhvatan , mnogoznačan i raznolik pojam, te postoji mnogo definicija o turizmu. Prije definiranja pojma turizam , potrebno je definirati pojam „turist“, jer je prije svega prvo postojao putnik tj. turist , a zatim njegove aktivnosti. Podrijetlo riječi turist dolazi od engleske riječi „tour“ koja je u početku imala značenje kružnog putovanja.

Obilježja turista obuhvaćaju nekoliko komponenti. Prva komponenta je prostorna komponenta jer da bi neka osoba bila turist ona mora krenuti na put jer svaka osoba koja poduzima putovanje od točke A do točke B naziva se putnikom. Prostorna komponenta obuhvaća putovanje turista izvan njegova mjesta prebivališta, te turist određuje geografske granice unutar kojih se kreće na put. Druga komponenta je obilježje putovanja – osoba napušta svoje uobičajno prebivalište na vlastitu inicijativu i dobrovoljno u okviru slobodnog vremena obavlja djelatnost kojom ne privređuje. Sljedeća komponenta je vremenska komponenta, koja znači da osoba mora privremeno izbivati van svoje uobičajne sredine dulje od 24 sata, ali maksimalno do godine dana. Posljednja komponenta je svrha putovanja – osobe koje putuju

motivirane su odmorom, rekreacijom , sportom, zdravstvenim razlozima ili posjetu prijateljima i rodbini. ⁸

Svjetska turistička organizacija definira turista kao: „Turist je osoba koja putuje izvan svoje sredine kraće od 12 mjeseci i čija glavna svrha putovanja nije vezana za obavljanje lukrativne aktivnosti u mjestu koje posjećuje“. ⁹

Postoje mnogobrojne definicije turizma. Jednu od najstarijih definicija turizma je ona koju su osmislili švicarski teoretičari turizma Hunziker i Krapf 1942. godine. Tu je definiciju prihvatio i AIEST¹⁰, te je ona bila općeprihvaćena definicija koja se i dan danas često koristi. „Turizam je skup odnosa i pojava koje proizlaze iz putovanja i boravka posjetitelja nekog mjesta, ako se tim boravkom ne zasniva stalno prebivalište i ako s takvim boravkom nije povezana nikakva njihova gospodarska djelatnost“. ¹¹

Danas je u većini zemalja prihvaćena opća koncepcijska definicija turizma koju je predložila Svjetska turistička organizacija s pozicije turističke potražnje a ona glasi : „Turizam uključuje aktivnosti proizašle iz putovanja i boravka osoba izvan njihove uobičajne sredine ne dulje od jedne godine radi odmora, poslovnog putovanja i drugih razloga nevezanih uz aktivnosti za koje bi primili ikakvu naknadu u mjestu koje posjećuju“¹². Iz ove definicije proizlazi pet temeljnih obilježja turizma : turizma nema bez putovanja i kretanja ljudi, te njihova boravka u turističkim odredištima, putovanje i boravak moraju se zbivati izvan uobičajne sredine u kojoj se osoba kreće i radi, turizam se zasniva na dvosmjernom, odnosno kružnom putovanju te ima definirani vremenski interval u kojem se događa , svrha turističkog putovanja nikada se ne veže uz stalni boravak u destinaciji , te u turističkom odredištu turisti troše, a ne privređuju.

⁸ N.Čavlek , *Turizam ekonomske osnove i organizacijski sustav* , str. 25.

⁹ N.Čavlek, *Turizam ekonomske osnove i organizacijski sustav*, str.26.

¹⁰ AIEST-Association Internationale d Experts Scientifiques du Tourisme-Međunarodna udruga znanstvenih stručnjaka u turizmu

¹¹ B.Pirjevec, *Počela turizma*, str. 5.

¹² N.Čavlek , *Turizam ekonomske osnove i organizacijski sustav* , str.30.

3.2. Funkcije turizma

Turizam je kompleksan društveno-ekonomski skup odnosa i pojava kojeg karakterizira višestruka funkcionalnost. S jedne strane turizam neposredno utječe na privredu i privredni razvoj, dok s druge strane utječe na razvoj društva i područja.

Teoretičari turizma, Hunziker i Krapf već su 1942. godine naglasili da težište znanosti o turizmu treba biti u izučavanju funkcija turizma. U tom smislu oni su izvršili sistematizaciju turističkih funkcija, obuhvaćajući zdravstvenu, tehničku, kulturnu, socijalnu, političku i privrednu funkciju, konstantirajući da između tih funkcija postoji višestruka zavisnost.

Pod funkcijama turizma podrazumijevaju se sva djelovanja, koja su usmjerena na neke od ciljeva turizma i njegovih ekonomskih i neekonomskih učinaka. To su sva djelovanja turizma na čovjeka, društvo, gospodarstvo, negospodarstvo, prirodu i okoliš.

Funkcije turizma mogu se podijeliti u dvije skupine:

1. **Ekonomske (gospodarske) funkcije**, koje obuhvaćaju sva njegova djelovanja koja su usmjerena izrazito na gospodarske ciljeve i koja rezultiraju određenim gospodarskim učincima. Osnovni ekonomski učinci jesu : aktiviranje turističkih potencijala, omogućavanje turističkog privređivanja, zapošljavanje prometnih kapaciteta, povećavanje zaposlenosti, aktiviranje nerazvijenih područja, poboljšavanje devizne bilance i sl. Najznačajnije ekonomske funkcije turizma su : multiplikatorska, akceleratora i konverzijska funkcija turizma, funkcija zapošljavanja, funkcija poticanja međunarodne razmjene dobara, apsorcijska funkcija, funkcija uravnoteženja platne bilance, funkcija razvoja gospodarski nedovoljno razvijenih područja, te integracijska funkcija.
2. **Neekonomske (društvene) funkcije**, koje obuhvaćaju onu skupinu funkcija turizma koje vrše rekreacijsko i drugo s njima povezano djelovanje na same turiste i koje u pravilu ne teže postizanju gospodarskih ciljeva. Ove funkcije su

se pod utjecajem istih motiva pojavile prve u povijesnom smislu, pa se smatra da turizam ne može postojati bez neekonomskih motiva i funkcija. S obzirom na veliki broj aktivnih sudionika turističke potražnje, jasno je da ove funkcije ne djeluju samo na pojedince, nego i na društvo u cjelini.

U teoriji turizma poznatiji autori također su pristupili podjeli funkcija turizma na različite načine.

Tablica 1. Podjela funkcija turizma prema raznim autorima:

Hunziker,W. , Krapf, K.	Razlikuju zdravstvenu,tehničku , kulturnu, socijalnu ,političku i privrednu funkciju turizma.
Alfier	Razlikuje društvene funkcije turizma u koje ubraja : zdravstvenu, odgojnu, kulturnu i političku funkciju turizma , te izvorne ili vlastite ekonomske funkcije turizma u kojima osobito ističe ulogu turizma u zapošljavanju, ulogu turizma u valorizaciji neiskorištenih prirodnih resursa i deviznu funkciju turizma.
Marković, S. i Z.	Navode podjelu na neekonomske (zdravstvena, zabavna, kulturna, socijalna i politička) i ekonomske funkcije (funkcija multiplikatora, indikatora i akceleratora, konverzijska funkcija, funkcija turizma u zapošljavanju, devizna funkcija te funkcija razvoja privrednih i neprivrednih djelatnosti).
Cicvarić, A.	Podjelu je izvršio na neekonomske funkcije , u koje ubraja zdravstvenu, rekreativno-zabavnu , obrazovno-kulturnu , političku, socijalnu i na ekonomske među kojim posebno ističe funkciju turizma u privrednom razvoju.

Izvor: N.Čavlek, *Turizam ekonomske osnove i organizacijski sustav*, str. 290.

Ekonomске i društvene funkcije turizma međusobno su isprepletene i zavise jedna o drugoj, te se međusobno nadopunjavaju i implementiraju. One su u uzročno-posljedičnom odnosu jer da bi čovjek otišao na putovanje mora steći određene uvjete među kojima su slobodno vrijeme, financijska sredstva i motivacija. Nakon ispunjenja tih preuvjeta, turist se odlučuje na putovanje i koristi usluge u turističkom paket aranžmanu, te troši financijska sredstva čime on ostvaruje ekonomsku funkciju turizma.

4. POKRETAČKI ČIMBENICI TURIZMA

Čovjek se permanentno nalazi u stanju nezadovoljstva budući da sve njegove potrebe nikada nisu u cijelosti zadovoljene. On stalno traga za načinima kako zadovoljiti nove i rastuće potrebe. Potrebe su temelj motiviranog ponašanja čovjeka, te one predstavljaju zahtjev pojedinca ili društvenih grupa za materijalnim dobrima i uslugama radi olakšanja osjećaja nezadovoljstva i postizanja odgovarajućih razina blagostanja.

Turističke potrebe sadržane su u sustavu općih čovjekovih potreba. One su različitog sadržaja i strukture, a sinonimi su im potreba za putovanjem, promjenama, rekreacijom i slično. Turističke potrebe su povijesno uvjetovane i nastale su na određenom stupnju razvijenosti čovječanstva, odnosno društva i društvenih uvjeta. One su i dalje konstantnom procesu razvoja i transformacije.

Najpoznatiju i široku prihvaćenu klasifikaciju potreba izvršio je poznati američki psiholog Abraham Maslow u svome djelu „Teorija ljudske motivacije“. On je podjelio ljudske potrebe u pet osnovnih skupina kojima je kasnije dodana i šesta. One nisu poredane po redoslijedu važnosti budući da su u njegovom sustavu sve potrebe istovremeno prisutne, a njihovu hijerarhiju određuje intenzitet pojedine potrebe, a ne vrsta. To su :

1. Fiziološke potrebe (hrana, voda, spavanje)
2. Potrebe za sigurnošću (tjelesna, radna, resursna, moralna, obiteljska, imovinska)
3. Potrebe za pripadanjem i ljubavlju (prijateljstvo, obitelj)
4. Potrebe za samopoštovanjem (samopoštovanje, samopouzdanje, postignuće)
5. Potrebe za samouvažavanjem i samoaktualizacijom (moralnost, kreativnost, spontanost, rješavanje problema)
6. Spoznajne potrebe (potrebe za novim spoznajama, intelektualnim, duhovnim i estetskim)

Fiziološke potrebe obično se ne smatraju turističkim potrebama, ali turist njih nastoji u turizmu zadovoljiti na sve višem hijerarhijskom nivou. U to ubrajamo bogate jelovnike s najrazličitijim nacionalnim specijalitetima i bogatim gurmanskim

doživljajima, visoko kvalitetan izbor pića. Njih u turizmu karakteriziraju i odmor, oporavak od bolesti, rehabilitacija, poboljšanje zdravstvenog stanja, razonoda, rekreacija. Potrebe za sigurnošću odnose se na slobodu, stabilnost, zaštitu, isključivanje od straha, raznih ograničenja i slično. U društvenim krizama, ratnim opasnostima i terorizmu ove potrebe se potenciraju. Potreba za pripadnosti i ljubavi javlja se nakon što se zadovolje potrebe sigurnosti i fiziološke potrebe. Kod turista ove potrebe su vidljive na svakom koraku. Potreba za samopoštovanjem je važna jer svi ljudi u društvu imaju potrebu i želju za postojanjem, samopoštovanjem i prihvaćenošću od drugih ljudi. Potrebe za samouvažavanjem i samoaktualizacijom u turizmu se sagledavaju kroz želje turista za istraživanjem, upoznavanjem nepoznatog, željom za učenjem i širenjem spoznaja, boljem razumijevanju među ljudima i slično.

Sličan pristup turističkim potrebama dali su autori Mill i Morison putem modela koji se sastoji od sedam potreba i motiva.

Tablica 2. Potrebe i motivi navedeni prema turističkoj literaturi Maslowa

Potrebe	Motivi	Opisi prema turističkoj literaturi
Fiziološke	Relaksacija	Bijeg, opuštanje, smanjenje napetosti, žudnja za suncem, mentalno opuštanje napetosti
Sigurnost	Osiguranje	Zdravlje, relaksacija, održavati se aktivnim i zdravim za budućnost
Pripadnost	Ljubav	Obiteljsko zajedništvo, pojačanje srodstvenih odnosa, društvenost, međuljudski odnosi, korijeni, etnički, privrženost članovima obitelji, održavanje socijalnih kontakata
Poštovanje	Ostvarenje	Društvena prepoznatljivost, osobni

		razvitak, status i prestiž
Samoostvarenje	Istina prema vlastitoj prirodi	Vlastito upoznavanje, zadovoljenje vlastitih želja
Znanje i razumijevanje	Znanje	Kultura, obrazovanje, zanimanje za druga područja
Estetske	Uvažavanje ljepote	Okoline, pejzaža

Izvor: B.Pirjevec, *Ekonomska obilježja turizma*, str.26.

Svaka od osnovnih ljudskih potreba ima svoj smisao i kod turističkih potreba kao što je i vidljivo iz tablice. Turističke potrebe javljaju se nakon zadovoljenja primarnih potreba, pa one spadaju u grupu sekundarnih potreba.

4.1. Slobodno vrijeme u turizmu

Predmetom istraživanja brojnih sociologa posljednjih trideset godina postaje slobodno vrijeme, koje je uzrokovano pojavom sociologije slobodnog vremena. Autori naglašavaju na razlikovanje pojmova radno i slobodno vrijeme, te pojmova slobodno vrijeme i dokolica. U zadnjem stoljeću, radno vrijeme se sa 70 sati skratilo na 40 radnih sati tjedno, a predviđa se da bi do 2020. godine moglo doći do smanjenja na čak 30 radnih sati tjedno. Na skraćivanje radnog vremena utječu mnogi faktori, no najvažniji faktor je usavršavanje poslovnih procesa.¹³ Takvo skraćivanje radnog procesa rezultat je poboljšanja proizvodnje i samog procesa rada, što rezultira povećanjem proizvodnosti rada.

Slobodno vrijeme jedan je od temeljnih faktora koji omogućava razvoj određenih društveno-ekonomskih pojava, primjerice turizma. Fenomenom slobodnog vremena

¹³ N.Čavlek, *Turizam ekonomske osnove i organizacijski sustav*, str.289.

bave se mnoge discipline među kojima je psihologija, sociologija, antropologija, kineziologija i ekonomija.¹⁴ Radi smanjenja radnih sati stvorio se neispunjen i neiskorišten vremenski prostor koji je pogodan za poduzimanje turističkih putovanja. U području dokolice zbiva se kvalitativno korištenje slobodnog vremena. Društvo danas na termin dokolice gleda afirmativno kao na nužnost koja omogućuje opstanak suvremenog čovjeka. Razliku među terminima slobodno vrijeme i dokolica teško je precizno definirati. Slobodno vrijeme je ono vrijeme koje ostaje nakon ispunjenja radnih obaveza, te ono uključuje brojne obiteljske i društvene dužnosti, pa ono nije u potpunosti slobodno. Termin dokolica definira se kao kvalitetno i produktivno provođenje slobodnog vremena. Francuski sociolog Joffre Dumazedier dokolicu vidi kao vrijeme koje ima trostruko značenje u čovjekovu životu- odmaranje, zabava i razvoj ličnosti. „Dokolica je skup aktivnosti kojima se pojedinac po svojoj volji može potpuno predati, bilo da se odmara ili zabavlja, bilo da povećava nivo svoje obaviještenosti ili svoje obrazovanje, bilo da se dobrovoljno društveno angažira ili da ostvaruje svoju slobodnu stvaralačku sposobnost, pošto se oslobodi svojih profesionalnih, obiteljskih i društvenih veza“.¹⁵ Za vrijeme dokolice čovjek može razvijati svoju kreativnost baveći se umjetnošću, može se posvetiti temama i problemima koje ga interesiraju, može svoje vrijeme podariti potrebitima ili organizacijama kroz volontiranje i slično. Za Parkera je dokolica ono vrijeme koje ostaje nakon ispunjenja drugih obaveza, te smatra kako je odnos između radnog i slobodnog vremena uzročno-posljedičan, a aktivnosti koje će provoditi u dokolici izravno i jedino ovise o pojedincu i njegovu stupnju zadovoljstva.

Turizam, slobodno vrijeme i turistička dokolica su međuzavisne pojave, jer slobodno vrijeme stvara prostor za brojne aktivnosti u turizmu , a turistička dokolica je kvalitativna komponenta slobodnog vremena.

4.2. Motivi turističkog putovanja

¹⁴ N. Čavlek, *Turizam ekonomske osnove i organizacijski sustav*, str. 290.

¹⁵ N.Čavlek, *Turizam ekonomske osnove i organizacijsku sustav*, str. 291.

Turistički motivi su unutrašnji poticaji čovjeku da se uključi u turističke tokove iz čega je turistička motivacija ponašanje čovjeka koji je potaknut tim unutrašnjim pobudama za uključenjem u turističku aktivnost da se zadovolji neka turistička potreba. Različitost motiva određuje i specifične oblike turizma, ali u turizmu nikad ne predvladava samo jedna vrsta motiva, uvijek se radi složenoj kombinaciji motiva koji manjim ili jačim intenzitetom djeluju na ponašanje turista.

Suvremena psihologija motive dijeli na biološke, društvene i osobne. Biološki motivi proizlaze iz temeljnih ljudskih potreba koje se moraju zadovoljiti u turističkoj destinaciji, baš kao i u mjestu stalnog boravka. Takvi motivi uključuju gastronomiju, nautiku, psihičku i fizičku relaksaciju. Društveni motivi su najznačajniji za turizam jer u prvom planu čovjeka je neprestana želja za kontaktima s drugim ljudima i unapređivanjem međuljudskih odnosa. Osobni motivi okrenuti su samom turistu, a ističu zadovoljenje njegove potrebe za samodokazivanjem, samopotvrđivanjem, upoznavanjem novih prostora, kultura, te stjecanje novih spoznaja. Turistička motivacija danas je sve složenija i obuhvaća sve više razloga za putovanja.

Institut za turizam provodi različita primarna istraživanja, među kojima je napoznatije tržišno istraživanje pod imenom TOMAS, koje se provodi još od 1987. godine i obuhvaća stavove i potrošnju turista u hrvatskim turističkim destinacijama za vrijeme ljeta, na kružnim putovanjima, u tranzitu, posjetu gradu Zagrebu ili nacionalnom parku. Istraživanje provedeno od strane Instituta za ljetno 2017. godine, prikazuje najčešće motive dolaska stranih gostiju na odmor u Hrvatsku.

Slika 1. Motivacija dolaska turista u Hrvatsku za 2017. godinu

MOTIVACIJA

Odmor na moru dominantan, ali...

1. Pasivni odmor, opuštanje	55%
2. Nova iskustva i doživljaji	31%
3. Gastronomija	29%
4. Upoznavanje prirodnih ljepota	26%
5. Zabava	24%
6. Sport, rekreacija	20%
7. Kulturne znamenitosti/događanja	12%
8. VFR	10%
9. Wellness	8%
10. Zdravstveni razlozi	7%
11. Ronjenje	6%

TOMAS 2014 – 2017

Smanjivanje važnosti (pasivnog) odmora i zabave

Daljnji rast gastronomije (22% → 26% → 29%)

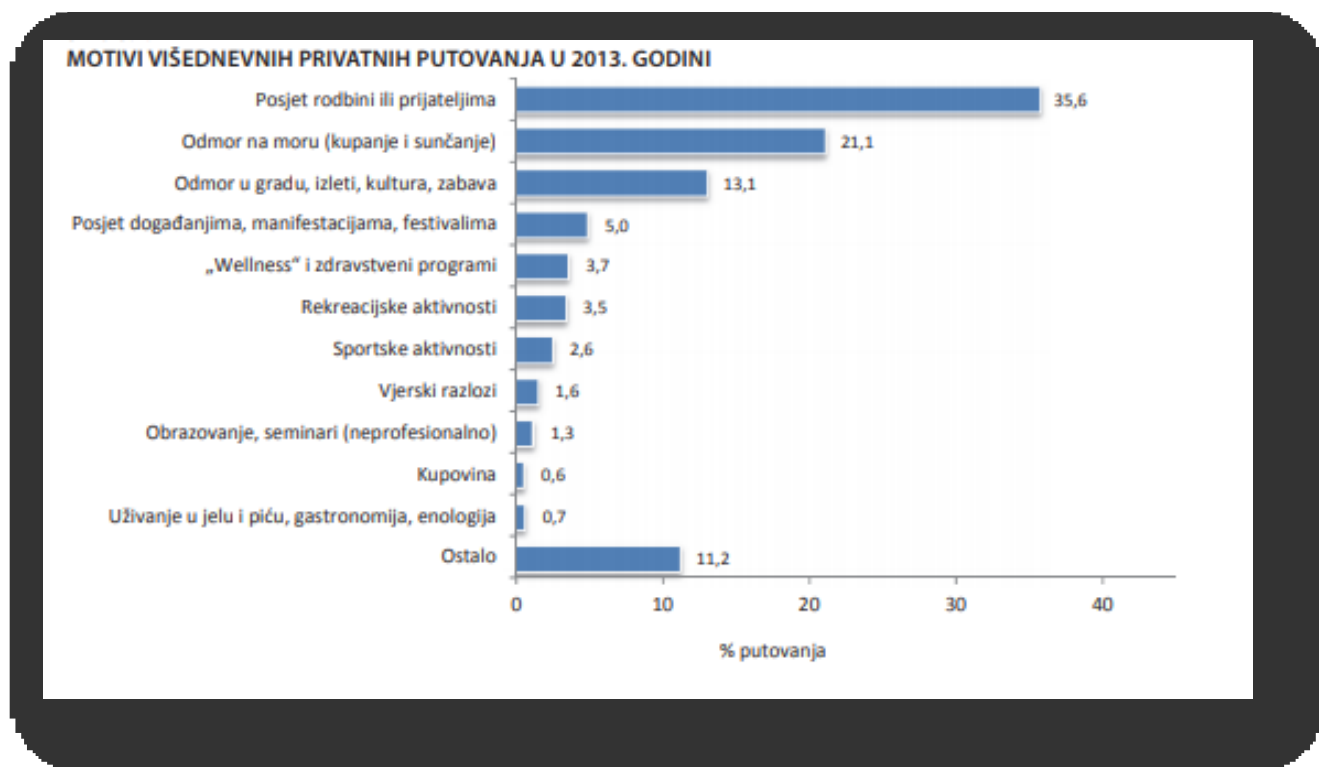
Rast važnosti motiva povezanih s aktivnim odmorom

http://www.iztg.hr/UserFiles/file/novosti/2018/TOMAS-Ljeto-prezentacija-2017-06_02_2018-FIN.pdf

U TOMAS istraživanju za 2017. godinu, vidljivo je da su najzastupljeniji motivi pasivni odmor i opuštanje, te nova iskustva i doživljaji. U odnosu na posljednje istraživanje koje je provedeno 2014. godine vidljivo je da se smanjila važnost pasivnog odmora i zabave, te da raste sve veći interes za gastronomijom, te motivima povezanim sa aktivnim odmorom.

Među istraživanjima Instituta za turizam također se provodi i istraživanje za turističku aktivnost domaćeg stanovništva. Zadnje takvo istraživanje provedeno je 2013. godine, u kojem su navedeni najčešći motivi putovanja domaćih stanovnika.

Slika 2. Motivi višednevnih privatnih putovanja za 2013. godinu provedeno među domaćim stanovništvom

Izvor: Institut za turizam, Turistička aktivnost domaćeg stanovništva u 2013. godini, dostupno na:

<https://www.dzs.hr/hrv/publication/turizam/Turisticka%20aktivnost%20domaceg%20stanovnistva%202013.pdf>

Prema ovom istraživanju, može se zaključiti da su najčešći motivi putovanja domaćeg stanovništva u 2013. godini bili posjet rodbini ili prijateljima, odmor na moru, te odmor u gradu, izleti, kultura ili zabava. Za razliku od stranih turista među kojima raste sve veći interes za aktivnim odmorom i novim iskustvima, domaći stanovnici nisu toliko motivirani za takva putovanja. Većinu motiva za putovanjem domaćeg stanovništva čine pasivni odmor.

5.DRUŠTVENE FUNKCIJE TURIZMA

Društvene funkcije turizma su one funkcije koje omogućuju turistima da zadovolje svoje rekreacijske potrebe, iz čega proizlaze odgovarajući turistički motivi. Društvene funkcije djeluju na turista kao pojedinca , a s obzirom na masovnost samog turizma i na društvo u cjelini. U prošlosti, ove funkcije su se prve pojavile, pa se zbog toga opravdano smatra da turizam ne može postojati bez društvenih funkcija.

Najznačajnije društvene funkcije turizma su: kulturna i obrazovna funkcija koje se međusobno implementiraju, zdravstvenu funkcija turizma, sportsko-rekreacijska funkcija turizma i političku i socijalnu funkciju turizma.

5.1. Kulturna i obrazovna funkcija turizma

Kulturna funkcija turizma omogućuje čovjeku upoznavanje određene kulturne vrijednosti u određenoj turističkoj destinaciji, te da usvojene spoznaje koristi i uživa u njima. Ova funkcija pospješuje povećanju opće naobrazbe i kulture ljudi, proširuje vidike i čini ljude tolerantinijima.

Kulturna i obrazovna funkcija međusobno se isprepliću , te ih neki stručnjaci smatraju jedinstvenom funkcijom turizma, jer ako se istražuje neka kultura, tim istraživanjem se stječe spoznaja koja nadograđuje obrazovanje.

Kultura se može podijeliti sa dva aspekta, subjektivan i objektivni pristup. Ta dva aspekta spadaju među glavne faktore pojave dosadašnjeg širenja turističkog fenomena i čine značajan dio baze na kojima se počeo razvijati i još uvijek se razvija turizam. U području subjektivne kulture nastali su prvi motivi i konstantno se pojavljuju novi pokretači za turistička putovanja, dok elementi objektivne kulture koji su privlačni zbog njihova naročitog povijesnog značaja i velike umjetničke vrijednosti od uvijek određuju ciljeve i pravce ukupnih turističkih gibanja. Od svih elemenata koji sačinjavaju kulturnu funkciju , posebnu privlačnu moć imaju prirodne atrakcije i kulturno-povijesna baština , te izgradnja novih turističkih atrakcija.

Kulturni turisti posjeduju specifične karakteristike među kojima su najznačajnije:¹⁶

- Natprosječnog su obrazovanja i primanja
- Srednje su ili starije životne dobi
- To su već putnici koji su prije putovali i posjeduju određena turistička iskustva

Dosadašnja istraživanja pokazala su kako je moguće klasificirati kulturne turiste u tri kategorije: turiste motivirane kulturom, turiste inspirirane kulturom i turiste privučene kulturom.

Tablica 3. Klasifikacija kulturnih turista

TURISTI MOTIVIRANI KULTUROM	Čine 5-15% turista i oko 5% lokalnog stanovništva, a motivirani su i privučeni određenim kulturnim vrijednostima ili događajima.
TURISTI INSPIRIRANI KULTUROM	Čine ih turisti oko 30% i lokalni stanovnici oko 15% koji su inspirirani određenim kulturnim atrakcijama ili događajima, a ne posebno s lokalnom kulturom, mogu ih posebno privući kulturne predstave, koncerti, izložbe.
TURISTI PRIVUČENI KULTUROM	To su turisti koju su privučeni kulturom, iako unaprijed ne planiraju posjet kulturnim atrakcijama, ali ih posjećuju ako su im ponuđene za vrijeme odmora.

Izvor: N. Čavlek, *Turizam ekonomske osnove i organizacijski sustav*, str. 295.

¹⁶ N. Čavlek, *Turizam i organizacijski sustav*, str. 295.

Prethodno navedene tri kategorije u tablici 3. razlikuju se u tome koliko su turisti privučeni kulturom, odnosno jesu li došli izričito radi kulture, kako bi sudjelovali kulturnom događaju koji su im za vrijeme njihovog turističkog putovanja trenutno ponuđena.

Obrazovna funkcija blisko je povezana s kulturnom ali može se promatrati i zasebno jer se zasniva na tezi kako svako turističko putovanje donosi turistima nova znanja i spoznaje. Obrazovna funkcija povezana je sa znatiželjom čovjeka za novim spoznajama. Ova funkcija nadilazi interese i spoznaje turista vezane isključivo za kulturne vrijednosti destinacije.

Kultura i obrazovanje sami po sebi imaju pozitivan predznak, no moguće je i da steknu negativno značenje. Komercijalizacija kulturnih događaja može dovesti do pojave pseudokulture, gdje se neki kulturni događaji iskorištavaju samo radi turista. Takvim postupcima se gubi istinski smisao, te se dobiva samo na materijalnim vrijednostima i u takvim situacijama dolazi do konflikata ekonomskih i kulturnih interesa što rezultira žrtovanjem kulture radi bolje privrede.

5.2. Zdravstvena funkcija turizma

Zdravlje je neprocjenjivo za svakog čovjeka i ono je jedna od najvažnijih funkcija turizma. Zdravstvena funkcija turizma jedna je od najznačajnijih i najstarijih funkcija koja podrazumijeva utjecaj turizma na zdravlje i kondiciju čovjeka. Pomoću turizma stječe se i zadržava bolje zdravstveno stanje i opća kondicija čovjeka, te se može zaključiti da turizam djeluje kao preventiva, a ne kurativa. Uz pomoć ove funkcije razvija se posebna vrsta turizma –zdravstveni turizam gdje se liječenje provodi u toplicama, na moru, u planinama i slično.

Korištenje toplica u rekreativnom i kurativnom smislu bilo je i poznato u predturističkoj epohi, naročito u antičko doba (stara Grčka i Rim) i zbog toga se zdravstvena funkcija smatra najstarijom funkcijom turizma. U povijesti turizma zdravlje je uvjetovalo na osnivanje i razvoj liječilišnih centara koji su se obično nalazili u kontinentalnim klimatskim mjestima, ali i na moru.

Urbanizacija i industrijalizacija u velikoj mjeri oštećuju fizičku i psihičku kondiciju čovjeka, pa je svako turističko putovanje, bez obzira na motiv kretanja korisno za regeneraciju organizma stanovnika visokorazvijenih industrijskih i gusto naseljenih sredina. Prema tome zdravstvena funkcija nije prisutna samo kada su zdravstveni razlozi osnovni motiv putovanja, nego je prisutna u svim vrstama turističkih kretanja. Takvo djelovanje ima snažan društveni karakter, koji se pretvara u određene ekonomske rezultate djelovanjem na povećanu radnu sposobnost pa tako turizam prelazi iz sfere sekundarne potrošnje, u nužnu potrošnju, te postaje društvena potreba sve većeg broja ljudi koji žive ubrzanim tempom, kojeg nadmeće visokorazvijena civilizirana sredina.

Zdravstvena funkcija prisutna je u svakoj vrsti turističkog kretanja, jer je medicinski dokazano da svaka promjena sredine, ljudi, ambijenta i klime pozitivno djeluje na fizičku i psihičku kondiciju čovjeka. Turističko kretanje izazvano zdravstvenim motivom osim ekonomskih rezultata ima društvene utjecaje na stanovništvo receptivnih područja, jer rezultira porastom zdravstvene kulture stanovništva. Osim pozitivnih djelovanja, ova funkcija može imati i negativne utjecaje ako se gleda isključivo zbog profita gospodarskih subjekata pa i neki zdravstveni razlozi mogu imati negativan utjecaj ako se razvijaju oni oblici turizma gdje se liječe određene zarazne bolesti.

Prema motivu turističkog putovanja, zdravstvena funkcija je vrsta turizma koja se razvija na osnovi liječenja i oporavka turista. Ova vrsta turizma ne podliježe velikim sezonskim oscilacijama kao što podliježe ljetovališni turizam jer se odvija gotovo kroz cijelu godinu. Ovaj oblik turizma također ne predstavlja masovan oblik kretanja i ne zahvaća stanovništvo svih uzrasta, već pretežito stariju populaciju.

U zdravstveni turizam ubraja se :¹⁷

- Medicinski turizam
- Dentalni turizam
- Spa turizam

¹⁷ Galičić , V. , Laškarin, M., *Principi i praksa turizma i hotelijerstva*, str. 85.

- Wellness turizam
- Sportski turizam
- Kulinarski (gastro) turizam
- Turizam za hendikepirane osobe („accessible tourism“)
- Turizam drugog prebivališta
- Turizam dugovječnosti („antiaging“)

Kombinacija medicine i turizma, odnosno medicinski turizam relativno je novi tip turizma, koji bilježi sve veće stope rasta, a trend rasta zasigurno će se nastaviti i u budućnosti. Rast potražnje za uslugama medicinskog turizma u svijetu prije svega, generira kriza u zdravstvenim sustavima razvijenih zemlja gdje su visoke cijene zdravstvenih usluga i duge liste čekanja.

Medicinski turizam kao sveobuhvatni pojam koristi se za cijelovit spektar aktivnosti od wellnesa i spa tretmana do svih vrsta kozmetičkih i najsloženijih zdravstvenih operacija.

Wellness se definira kao cjelokupan koncept zdravlja koji sadrži sva područja zdravog kretanja, tjelesnog vježbanja, ishrane, relaksacije, savladavanja stresa, osjećaja ugone i zadovoljstva. Wellness predstavlja visoki nivo svijesti o ljudskim potrebama u kojima je zdravlje pojedinca bogatstvo sa kojim on treba naučiti raspolagati. Wellness se dijeli na wellness-programe koje čine :

- Alternativni i komplementarni programi liječenja
- Sportsko- rekreacijski fitness programi
- Programi autohtone kulture
- Primjena prirodnih agnesa
- Relaksacija i pomlađivanje
- Programi duhovne obnove
- Kulturne atrakcije

Svaki wellness program sadrži sebi svojstvene aktivnosti, pa tako pod alternativne i komplementarne programe liječenja raspoznavamo akupunkturu, kiropraktiku, naturopatiju, liječenje biljem i raznim prirodnim pripravcima. Aktivnosti koje razlikujemo u programima autohtone kulture su lječilišni i duhovni tretmani, poput

autohtonih ljekovitih biljaka, tradicionalnu masažu , hranu i drugo. Aktivnosti koje se provode u primjeni prirodnih agensa uključuju primjenu bilja, morsku travu, blato, cvijeće i slično. Program relaksacije i pomlađivanja sadrži aktivnosti kao što su joga, pilates i razne masaže dok programi duhovne obnove sadrže duhovna liječenja, meditaciju i vjerske obnove.

Wellness programi nude razne programe koji uključuju cijeli asortiman usluga koje mogu zadovoljiti i najkritičnije turiste. Uz pomoć wellness turizma može se unaprijediti zdravstvena turistička ponuda i kreirati novi imidž destinacije.

Destinacije zimskog sportskog turizma u svojoj ponudi nude wellness programe koji postaje neizostavan dio ponude. Wellness turizam u turističkoj destinaciji može donijeti brojne prednosti kao što su: poticanje poduzetništva koje rezultira zapošljavanjem, destinaciju može osnažiti i učiniti održivom uključivanjem znanja ljudi i vještina lokalne zajednice u dizajniranje wellness proizvoda, sa čime se može produžiti sezona i smanjiti sezonalnost. U turističkim destinacijama na moru wellness može postati vodeći turistički proizvod osobito van turističke sezone. Mnogi turisti se odlučuju na putovanje na more u zimskim mjesecima, radi korištenja raznih wellness paketa koji se kombiniraju uz svjež i morski zrak i šetnje.

Hrvatsko zdravstvo ima vrhunski medicinski kadar i destinacijsku atraktivnost, te je u tu svrhu unutar „Udruga za razvoj medicinskog turizma“, razrađena strategija s nekoliko mogućih modela razvoja i ulaganja u centre medicinskog turizma u Hrvatskoj prilagodljivih ovisno o veličini mjesta, postojećim medicinskim i turističkim kapacitetima, te značajkama okruženja i tržišta u kojima bi se takvi centri razvijali.

5.3. Sportsko-rekreacijska funkcija turizma

Rekreacijska funkcija turizma važna je funkcija jer je turizam postao sinonim rekreacije. Upravo je dokolica savršena za najšire oblike rekreacije ljudi. Može se reći da je svaki turizam nekakva vrsta rekreacije, dok svaka rekreacija nije turizam. U današnjem suvremenom svijetu posebno je naglašena rekreacijska funkcija jer se

sve više turističkih putovanja zasniva na rekreacijskim motivima koji u kombinaciji sa sportskim motivima čine sportsko – rekreacijsku funkciju turizma.

Iz sportsko-rekreacijske funkcije razvio se sportski turizam koji se definira s tri pristupa : sa stajališta aktivnosti, organizacije sportskog turizma ili motivacije. Sportski turizma je: „svaki oblik aktivnosti i pasivne uključenosti u sportsku aktivnost sudjelujući u njoj povremeno ili organizirano iz nekomercijanih ili poslovnih/komercijalnih razloga, koji podrazumijevaju putovanje iz mjesta boravka“. Turisti su u takvom turizmu ili aktivni ili pasivni što znači da aktivni turisti sudjeluju u sportskim aktivnostima, dok pasivni turisti prisustvuju sportskom događaju kao promatrači odnosno gledatelji.

Svjetska turistička organizacija sportski turizam definira kao „aktivnost sportaša, osoba koja se sportom bave iz rekreativnih razloga, gledatelja ili putnika, koje poduzimaju u mjestima izvan njihovog uobičajenog mjesta boravka u razdoblju ne duljem od godine dana, radi sudjelovanja u sportu, praćenju sporta i ostalog odmora motiviranog sportskim i poslovnim razlozima“.

Tablica 4. Tipovi sportskog turizma

AKTIVNI	Putovanja radi sudjelovanja u sportu.
DOGAĐAJNI SPORTSKI TURIZAM	Putovanja radi gledanja sporta.
NOSTALGIČNI SPORTSKI TURIZAM	Putovanja radi posjeta sportskim atrakcijama poput stadiona i slično.

Izvor: N.Čavlek, *Turizam ekonomske osnove i organizacijski sustav*, str. 301.

U tablici 4. navedeni su modeli ponašanja sportskih turista u sportskom turizmu kroz tri kategorizirane skupine. Prvu skupinu čini aktivni sportski turizam su čija je svrha putovanja sudjelovanje u sportskom događaju. Druga skupina predstavlja one turiste koji čine isto što i prva skupina, ali je razlika u tome što oni ne sudjeluju u sportskim aktivnostima oni ih samo promatraju. U treću skupinu spada nostalgичni sportski turizam , čiji je motiv putovanja posjeta sportskim atrakcijama poput raznih stadiona, spomenika i slično.

Prema Bartoluciju sportski turizam je turizam u kojem je glavni motiv putovanje i boravak turista sport, te je naveo tri oblika sportskog turizma.

Tablica 5. Vrste sportskog turizma

NATJECATELJSKI SPORTSKI TURIZAM	Sportaši, treneri, pomoćno osoblje, gledatelji
ZIMSKI SPORSTKO-REKREACIJSKI TURIZAM	Skijanje, sanjkanje, klizanje , snowboard
LJETNI SPORTSKO-REKREACIJSKI TURIZAM	Plivanje, ronjenje, jedrenje, planinarenje, kajakarenje i slično.

Izvor: N.Čavlek, *Turizam ekonomske osnove i organizacijski sustav*, str. 301.

Navedene vrste sportskog turizma čine natjecateljski sportski turizam koji uključuje putovanja sportaša, trenera , pomoćnog osoblja i gledatelja, zimski sportsko-rekreacijski turizam čine aktivnosti na koje turisti odlaze radi provođenja raznih aktivnosti poput skijanja, sanjkanja, klizanja i slično, ljetni sportsko-rekreacijski turizam čine aktivnosti koje turisti obično provode uz more , rijeke ili jezera, a čine ih aktivnosti poput plivanja, ronjenja, jedrenja i slično.

Sportsko-rekreacijski sadržaj može biti glavni motiv dolaska turista u turističku destinaciju. Ova turistička funkcija donosi određene benefite. Turisti koji nisu došli u turističku destinaciju motivirani sportom mogu se odlučiti za sportske i rekreacijske

aktivnosti. Tom funkcijom može se produljiti glavna turistička sezona i može se ublažiti sezonski karakter jer, se smatra da je ova funkcija zastupljena u vrijeme predsezone i postsezone i također povećava izvanpasionu potrošnju.

5.4. Politička i socijalna funkcija turizma

Politička funkcija turizma ogleda se u tome što turizam pridonosi miru i razumijevanju među ljudima. Političkim i diplomatskim odnosima stvara se pozitivna slika između sudionika. Nema netrpeljivosti između dvije ili više strana čime se postiže mir koji označava sigurnost koji ohrabruje turiste na turistička kretanja. U slučaju da je odnos između dvije strane napet, moguće su brojne posljedice kao što su ratovi, sukobi, pljačke što smanjuje turistička gibanja i ima negativan utjecaj na turizam.

Politička analiza međunarodnog turizma ističe četiri ključna elementa:

- utjecaj turizma na međunarodne odnose
- utjecaj turizma na odnose nacionalne vlasti i inozemnih privatnih subjekata
- utjecaj turizma na odnose domaćih i inozemnih gospodarskih i drugih subjekata
- utjecaj turizma na nacionalne vlade glede njihova odnosa s međunarodnim organizacijama koje potiču razvoj turizma

Političkom i socijalnom funkcijom posebno se bavi sociologija turizma koja teži istražiti odnose između domaćeg stanovništva i turista, te posljedice turizma na demografskom, sociokulturnom i ekonomskom prostoru. Ove funkcije razvijaju domoljublje, te zdrav ponos prema vlastitoj državi, što rezultira jačanju statusa i ugleda države na međunarodnoj razini, jer se upoznavanjem velikog broja ljudi među njima stvaraju prijateljstva, što jača želju za mirom i pridonosi boljem međunarodnom i međusobnom razumijevanju pa i većoj međusobnoj razmjeni dobara.

Politički aspekt turizma naročito je naglašen u ostvarivanju međunarodnog turističkog prometa, kao odnosa između država, jer je za takav promet značajno stabilno političko okruženje, odnosno zakoni koji ograničavanju i utječu na aktivnost različitih organizacija i pojedinca u društvu.

Socijalna funkcija turizma utječe na smanjenje razlika između pojedinih ljudskih skupina, klasa, naroda ili rasa. Direktni kontakt s drugim ljudima svijeta doprinosi boljem razumijevaju i napređivanju međusobnog povjerenja. Dolazi do susreta različitih kultura, različitih vrijednosnih sustava i ideologije što rezultira toleranciji. Iz ove funkcije razvio se socijalni turizam kojem čiji je cilj da u turistička kretanja uključe najšire slojeve stanovništva i kojem osnovni cilj nije ostvarenje maksimalnih ekonomskih rezultata. To je vrsta i oblik turizma koji uključuje sudjelovanje osoba s ograničenim ekonomskim sredstvima ili s drugom vrstom ograničenja s obzirom na zdravstveno stanje, dob ili obiteljske prilike, a sudjelovanje u turizmu omogućeno im je posebnim mjerama. Te se mjere odnose na specifične objekte u kojima borave ti turisti i posebne popuste u cijenama za putovanje. Te mjere donose obično državni organi ili posebne udruge.

Socijalna funkcija turizma doprinjela je razvoju tzv. „etničkog turizma“ koji se zasniva na pet načela:

- **Odgovornosti** , pod kojim se podrazumijeva transparentno upravljanje turističkim destinacijama u cilju očuvanja okolišta i održivog razvoja , odgovornost hotelijera da isplaćuju plaće svojim djelatnicima, odgovornost prilikom nabave namirnica, plaćanje dobavljačima na vrijeme i slično.
- **Zaštita okolišta**, podrazumijeva aktivnu brigu za okoliš i provođenje aktivnih metoda u cjelokupnom ciklusu proizvodnje, pripreme i pružanja usluga.
- **Jednakost spolova**, podrazumijeva načelo jednakog vrednovanja i nagrađivanja rada žena i muškaraca , nediskriminacija i slično.

- **Zdravi uvjeti rada**, podrazumijeva da radna okolina ne smije narušavati zdravlje i sigurnost pojedinca.
- **Stvaranje prilika**, podrazumijeva stvaranje prilika za domicilne proizvodne strategije usmjerene na suzbijanje siromaštva i jačanje razvoja kojim se stvara prilika za domaće proizvođače koji su ekonomski ugroženi zbog globalnog sustava trgovanja.

Etnički turizam zahtjevniji je pojam od običnog i ekološkog turizma jer ispunjava individualne i kolektivne ideale, jer pomoću ove vrste turizma turist doživljava ljepotu okolišta i kulturu zemlje koje posjećuje istodobno pridonoseći očuvanju okolišta i socijalnom razvitku zemlje domaćina.

6.ZAKLJUČAK

Cilj ovog rada bila je analiza pojedinih društvenih funkcija turizma iz kojih se javljaju razni motivi za putovanjima.

Uvidom u povijesni razvoj turizma dolazimo do zaključka da su motivi putovanja u prošlosti bili jednaki kao i dosadašnji motivi za putovanjem. Najzastupljeniji motivi bili su zdravstveni motivi, te odmor i opuštanje , a ti motivi su i danas jedni od najzastupljenih među stranim i domaćim turistima.

Na temelju opisa i uvida u pojedinu funkciju i podataka generiranih od svake funkcije može se zaključiti da svaka funkcija turizma ima različit doprinos za čovjeka i za društvo u cjelini. Kulturna i obrazovna funkcija podižu kulturnu svijest i obogaćuju život, ali one mogu imati i negativan utjecaj na neke narode koji imaju različita vjerovanja i stavove . Zdravstvena funkcija poboljšava čovjekovo zdravlje i ona je razvila veoma kvalitetan turistički proizvod , no ova funkcija može imati i brojne negativne učinke za lokalnu zajednicu, ako se na nekih lokalitetima izgradi previše objekata koji narušavaju mir lokalnim stanovnicima . Sportsko-rekreacijska funkcija zadovoljava čovjekove potrebe za kretanjem i rekreacijom i pospješuje njegovo psihofizičko zdravlje i jedna je od funkcija koja se sve više razvija. Kod ove funkcije mogu se i javiti negativni učinici, ponajviše u onim mjestima u kojima se održavaju razne sportske manifestacije na koje dolazi velik broj ljudi . Politička i socijalna funkcija pospješuju razvoj tolerancije, te dovode u susret razne kulture i običajne koje mogu pozitivno utjecati na razumijevanje. Ova funkcija ima i brojne nedostatke zbog različitih stavova i vjerovanja pojedinaca koji zastupaju svoja određena stajališta.

Možemo zaključiti da turizam zbog svog multiplikativnog karaktera ima snažan utjecaj na gospodarstvo , društvo i čovjeka kao pojedinca. Sve bržim razvojem turizma , dolazi do promjena u kulturi , krajoliku i identitetu i treba težiti da se zbog povećanog profita ne ugrozi blagostanje lokalne zajednice, lokalne kulture i okolišta.

LITERATURA

a) KNJIGE:

1. Antunac, I. , *Turizam i ekonomska teorija*, Institut za istraživanje i turizam, Zagreb, 1985.
2. Čavlek, N. , et al. , *Turizam ekonomske osnove i organizacijski sustav*, Zagreb , Školska knjiga d.d., 2011.
3. Galičić , V. , Laškarin, M., *Principi i praksa turizma i hotelijerstva* , Opatija, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Opatija, 2016.
4. Pirjevec , B. , *Ekonomska obilježja turizma*, Zagreb , Golden marketing, 1998.
5. Pirjevec, B., Kesar, O. , *Počela turizma*, Zagreb, Mikrorad, 2002.
6. Štifanić, M. , *Sociologija turizma*, Rijeka, Adamič, 2002.
7. Šuran, F. , *Slobodno vrijeme, putovanje i turizam: Sociološki pristup* , Happy, Buje, 2016.

b) IZVORI S INTERNETA I OSTALO:

1. Institut za turizam , *TOMAS ljeta 2017 istraživanje*, <http://www.iztzg.hr/hr/institut/projekti/istrazivanja/> (pristupljeno 17.01.2019.)
2. Državni zavod za statistiku, *Turistička aktivnost domaćeg stanovništva u 2013.godini*, <https://www.dzs.hr/hrv/publication/turizam/Turisticka%20aktivnost%20domaceg%20stanovnistva%202013.pdf> (pristupljeno 17.01.2019.)

POPIS TABLICA

Tablica 1. Podjela funkcija turizma prema raznim autorima.....	11
Tablica 2. Potrebe i motivi prema turističkoj literaturi Maslowa.....	14
Tablica 3. Klasifikacija kulturnih turista.....	21
Tablica 4. Tipovi sportskog turizma.....	26
Tablica 5. Vrste sportskog turizma.....	27

POPIS SLIKA

Slika 1. Motivacija dolaska turista u Hrvatsku za 2017.godinu.....18

Slika 2. Motivi višednevnih privatnih putovanja za 2013. godinu provedeno među
domaćim stanovništvom.....19

SAŽETAK

U ovome radu je prikazan povijesni razvoj potreba i motiva društva, te je provedena analiza pojedinih funkcija turizma u kojima se pojavljuju različite potrebe i motivi.

Kroz analizu povijesnog razvoja potreba i motiva društva, može se ustanoviti da prije tehnološkog napretka, potrebe i motivi zasnivali su se na egzistenciji i zabavi.

Zahvaljujući tehnološkom napretku, pojavile su se nove funkcije turizma koje uzimaju u obzir nove potrebe i motive.

Društvo, za rezultat većeg tehnološkog napretka, ima smanjenje broja radnih sati, te manju potrebu za fizičkim radom i veću dostupnost putovanja. Pojedinaac u tom društvu dobiva slobodno vrijeme koje iskorištava kako bi se posvetio sebi na najprihvatljiviji način.

Slobodno vrijeme pojedinca, u analizi povijesnog razvoja potreba i motiva je prikazano kao luksuz koji su mogli priuštiti samo bogatiji slojevi društva. Danas većina pojedinaca ima slobodno vrijeme zbog čega su se razvile funkcije turizma poput kulturne, obrazovne, zdravstvene, sportsko-rekreacijske i političke i socijalne funkcije. Osim toga pojavio se pojam dokolice koji opisuje višak vremena kao luksuz koji pojedinac iskorištava kako bi se posvetio sebi radi povećanja svijesti, obrazovanja, rekreacije.

Turizam ima veliki utjecaj na suvremenog čovjeka odnosno funkcije turizma koje imaju veliki utjecaj na pojedinca jesu društvene tj. humanističke funkcije, koje daju poticaj čovjeku na oplemenjivanje novim spoznajama, aktivnostima i doživljajima.

Kulturno-obrazovna funkcija turizma jača čovjekovu kulturnu svijest, te obogaćuje život kulturnim obrazovanjem kroz neposredna i direktna djelovanja, te funkcije.

Zdravstvena funkcija turizma djeluje pozitivno na čovjekovu svijest o njegovom zdravlju, čime ta funkcija spada u glavnu skupinu navedenih funkcija.

Sportsko-rekreacijska funkcija turizma zadovoljava potrebe čovjeka za kretanjem i rekreacijom, čime pozitivno djeluje na njegovo psihičko i fizičko zdravlje.

Politička i socijalna funkcija pospješuje razvoju tolerancije među narodima i dovodi njihove potrebe i motive u zajednički interes i slogu.

Ključne riječi : *tehnološki napredak, slobodno vrijeme, društvene funkcije turizma, dokolica, rekreacija, kulturno-obrazovna funkcija, zdravstvena funkcija, sportstko-rekreacijska funkcija, politička i socijalna funkcija*

SUMMARY

In this work, it is shown a history development of needs and motives, also it is conducted an analysis of individual functions of tourism in which appears different set of needs and motives.

From analysis of a history development of needs and motives, it is concluded that before technological advancement needs and motives were limited by existential and entertainment needs.

Through technological advancement, it appeared new functions of tourism which consider new needs and motives.

Society, for a larger and increasing advancement in technology, achieves less work hours, less need for physical work and greater availability for travel. Resulting that, individual in this kind of society achieves more free time that is used on most optimal way to focus on itself.

Free time of individual, in analysis of history development of needs and motives, it is described as luxury that was affordable only by richer layer of society at that time. Today, most of individuals can afford free time, which resulted in developing functions of tourism such as cultural-educational function, health function, sport and recreational ,political-social function. Besides that, it appeared new term leisure for describing a luxury that individual uses to focus on itself for strengthening self awareness, self education and recreation.

Tourism has great effect on modern man, respectively functions of tourism that have great impact on individual in modern society is social function, that is humanistic function, which main purpose is to give man a motive for refining new cognitions, activities and experience.

Purpose of cultural-educational function of tourism is to strengthen man's cultural awareness, by increasing man's life with cultural knowledge through direct or indirect affection of function.

Health function of tourism is having positive affection on individual awareness about itself health, by which this function is put in the main functions of tourism.

Recreational-sport function of tourism satisfies individual needs for recreation and outdoor activities, by which it have positive affection on individual pshyical and psychological health.

Political and social function of tourism increases tolerance development beetween people and it drives the needs and motives of both sides to a mutual harmony and interest.

Keywords : *technological advancement, free time, social functions of tourism, leisure, recreation, cultural-educational function, health function , recreational-sport function, political and social function*